

DOI: 10.7596/taksad.v6i3.842

Citation: Onur, B., & Duggan, B. (2017). Kayseri’de Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Tarafından Üretilen Konut Kooperatiflerinin Nicel Gelişimi (1950-1980). *Journal of History Culture and Art Research*, 6(3), 696-712. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i3.842>

Kayseri’de Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Tarafından Üretilen Konut Kooperatiflerinin Nicel Gelişimi (1950-1980)

Quantitative Development of Housing Cooperatives Produced by Social Insurance Institution in Kayseri (1950-1980)

Beyza Onur¹, Burcu Ceylan Duggan²

Abstract

In the post-republic period in Turkey, due to the increase in the rate of industrialization and urbanization, the need for housing in the cities has come to the agenda. In this period, the incentives and investments provided by the state played an important role in eliminating this need by providing the production of housing cooperatives. Between the years of 1950-1980 in Kayseri; the period of industrialization in the city has accelerated and the population of the city has increased. Therefore, the housing need that emerged in Kayseri in this process has been tried to be solved through the state cooperatives produced by the state. In this context, this study aimed to document the housing cooperatives produced by the Social Insurance Institution between 1950-1980 in Kayseri and to examine the quantitative development of the cooperatives. Kayseri Kocasinan Municipality and Kayseri Melikgazi Municipality archives were scanned to make this examination. As a result of the findings, it has been determined that the government has long been involved in the production of housing cooperatives within the economic plans and that the housing cooperatives have increased in quantity and Kayseri has contributed to the spatial development of the city by adding to the housing stock. In addition, in this study, researching housing cooperatives in Kayseri's architectural environment; it is thought that it will help to introduce the politics of generating housing in Turkey.

Keywords: Housing cooperatives, Social Insurance Institution, Housing production, Kayseri.

¹ Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Turkey. E-mail: beyzaonurr@gmail.com

² Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Turkey. E-mail: bceylan@akdeniz.edu.tr

Öz

Türkiye’de Cumhuriyet sonrası dönemde, sanayileşme ve kentleşme hızının artmasına bağlı olarak kentlerde konut ihtiyacı gündeme gelmiştir. Bu dönemde devlet tarafından sağlanan teşvik ve yatırımlar, konut kooperatiflerinin üretilmesini sağlayarak bu ihtiyacın giderilmesinde önemli rol oynamıştır. Çalışmanın kapsamı olan Kayseri’de 1950-1980 yılları arası; kentte sanayileşme sürecinin hızlandığı ve kentli nüfusun arttığı dönem olmuştur. Bu nedenle bu süreçte Kayseri’de ortaya çıkan konut ihtiyacı, devlet eli ile üretilen konut kooperatifleri üzerinden giderilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda bu çalışma, Kayseri’de 1950-1980 yılları arasında Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) tarafından üretilen konut kooperatiflerini belgelemeyi ve kooperatiflerin nicel gelişimini incelemeyi amaçlamıştır. Bu incelemeyi yapabilmek için Kayseri Kocasinan Belediyesi ve Kayseri Melikgazi Belediyesi arşivleri taranmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, devletin ekonomik planları dâhilinde konut kooperatifi üretimine uzun süre yer verildiği ve bu sayede konut kooperatiflerinin nicel olarak arttığı ve Kayseri’nin konut stokuna önemli oranda eklenerek kentin mekânsal gelişimine katkıda bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmada Kayseri’nin mimarlık ortamındaki konut kooperatiflerini araştırmanın; Türkiye’de bir döneme ait konut üretme politikasının tanıtılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konut kooperatifleri, Sosyal Sigortalar Kurumu, Konut üretimi, Kayseri.

Giriş

19. yüzyılda sanayi devriminin gerçekleşmesi ve endüstrileşmenin bir sonucu olarak kentli nüfus küresel ölçekte hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Kırdan kente bu hızlı nüfus artışı, kentleşme problemleriyle birlikte kentlerde konut ihtiyacı sorununa da neden olmuştur. Türkiye’de de, 20.yüzyılın ilk yarısında hızlı sanayileşme ve kentleşmeye bağlı olarak özellikle işçi kesimine yönelik konut eksikliği sorunu yaşanmıştır. Bu nedenle konut üretimine ilişkin çözüm arayışları, bireysel girişimlerin ötesine geçerek kamusal ya da özel kurumlar tarafından toplu konut kooperatifleri olarak sağlanmaya çalışılmıştır.

Konut kooperatifleri, Cumhuriyet dönemindeki gelişim ve konut üretim politikalarında önemli bir yer edinmiştir. Konut kooperatifçiliği 28 Mayıs 1934 günü Ankara Halk Evi’nde gerçekleştirilen Bahçelievler Yapı Kooperatifi toplantısı ile başlamıştır. Kısa bir süre içinde konut kooperatiflerinin sayısı artmış ve kooperatifleşme yoluyla toplu konut üretimi ülke genelinde uygulanan yaygın bir pratik haline gelmiştir.³ Toplu konut yasaları öncesi ya da

³ Doğusan-Alexander, 2013, s. 87.

1980 dönemi öncesi olarak adlandırılabilir dönemde, Türkiye’de konut finansmanında Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Türkiye Emlak Kredi Bankası aracılığıyla, sigortalı işçilerin kurdukları konut kooperatiflerine önemli ölçüde kredi katkısı sağlayan kurumlardan biri olmuştur.⁴

Cumhuriyet sonrası dönemde yaygın bir pratik haline gelen bu üretim politikasının etkileri ve ürünleri bir sanayi kenti olan Kayseri’de de görülmektedir. Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), 1950’lerden itibaren önemli bir sanayi kenti haline gelmeye başlayan Kayseri’de işçi kooperatiflerine kredi desteği ve konut kooperatifi yaptırımını sağlayarak kentteki konut üretimine katkıda bulunmuştur. Bu bakımdan çalışma kapsamı, Kayseri’de sanayileşme sürecinin hız kazandığı 1950 yılı ve 1980 yılları arasını kapsamaktadır.

Bu kapsamda çalışma, Kayseri’de Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından üretimi sağlanan konut kooperatiflerini ve kentteki konut kooperatiflerinin nicel gelişimini belgelemeyi amaçlamıştır. Bu belgelemeyi gerçekleştirmek için Kayseri merkez belediyelerinin arşivleri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, kentin 1950-1980 yılları arasındaki yapı üretim kayıtlarının bulunduğu Kayseri Kocasinan Belediyesi ve Kayseri Melikgazi Belediyesi arşivlerinden yararlanılmıştır. Arşivlerden, yıllara göre üretilen konut kooperatiflerinin isimleri, tasarımcıları ve ruhsat numaraları elde edilmiştir ve ek tablolar halinde sunulmuştur. Buna ek olarak, dönemin konut üretim politikalarını anlamak için dönemin meslek insanlarıyla sözlü görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada bu tür bir belgelemeyle, günümüzde konut finansmanında yer almayan Sosyal Sigortalar Kurumu’nun gerçekleştirdiği uygulamalara tarihi bir tanıklık sağlanabileceği düşünülmektedir. Literatürde Kayseri kentinin modernleşme sürecinde, modern konut üretimine ve barınma kültürünün değişimine yönelik çalışmalar⁵ bulunmakla birlikte; devlet teşviğiyle üretilen konut kooperatiflerini detaylı şekilde belgeleyen bir çalışma henüz bulunmamaktadır. Makalenin bu yönüyle literatürdeki eksikliği tamamlayabileceği ve bu alanda özgünlüğünü sağlayabileceği düşünülmektedir.

⁴ Keleş, 1979, s.32.

⁵ Kayseri’de konut ve barınma kültürünün değişimini değerlendirmek üzere Sönmez’in “Kayseri barınma kültüründe değişim: 1930-1970” (Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2012) isimli doktora tezi önemli bir çalışmadır. Bunun yanında, kentin modernleşme sürecinde modern konut biçimi ve üretiminin sosyal ortamı nasıl etkilediği üzerine Asiliskender ve Özsoy’un “Cumhuriyet sonrası Kayseri’de modernleşme: mekânsal ve toplumsal değişim” (İtüdergisi/a, 2010, sayı:1, s.31-42) isimli makalesi ve modern konut üretiminin kentsel yaşama katkılarını değerlendirmek üzere Özdin’in “Kayseri’de modern konut örneği olarak sıra düzen evler (Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009) isimli yüksek lisans tezi önemli çalışmalardır.

Modern Dünyada ve Türkiye’de Korporatizm Düşüncesi ve Kooperatifçilik

Çalışmanın bu bölümünde, kooperatiflerin düşünsel temelini oluşturan korporatizm kavramı ve ilk kooperatif uygulamaları ele alınacaktır. Korporatizm kavramının tartışılmasının Türkiye’de kooperatifçilik kurgusunun anlaşılması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Korporatizm kavramı Latince kökenli olup birlikte hareket etme veya işbirliği anlamlarına gelmektedir. Korporatizm, 19. yüzyılda sınıf çatışması kaynaklı kapitalist gelişim modeline karşı, sınıf dayanışması kaynaklı bir model olarak ortaya çıkmıştır. Kooperatifler ise korporatist ekonomik modelde toplum içi dayanışmanın sağlanması için kurgulanmış oluşumlardır.⁶

Dünya ölçeğinde modernleşme hareketleriyle ve feodal düzenin çözülmesiyle birlikte korporatizm, toplumun farklı katmanları arasında iş bölümünün ve paylaşımın sağlanmasında kooperatifler aracılığı ile lonca sisteminin uygulanabilirliğini öngörmüştür.⁷ 19. yüzyılın korporatist düşünürleri, sınıflar arası işbirliği ile verimli ekonomik yönetim modelinin kurgusu için, lonca sistemini kaynak olarak kullanmışlardır ve bu gelenek modern kooperatifçilik düşüncesinin uygulanabilmesinde etkili olmuştur.⁸

19. yüzyılın başından itibaren çeşitli ülkelerde kooperatifler, korporatist düşüncüyü takip eden gruplar tarafından kurulmuştur. Bu yapılanmaların en sistemli olanı 1844 yılında İngiltere’de başlatılan Rochdale Tüketim Kooperatifi’dir. Fransa’da, Philippe Buchez tarafından 1832 yılında kurulan üretim kooperatifi ile ilk atılımlardandır. Almanya’da modern anlamdaki ilk uygulama ise Hermann Schulze-Delitzsch tarafından 1849 yılında küçük sermaye sahipleri için kurulan kredi kooperatifi ile gerçekleştirilmiştir.⁹

Türkiye’de kooperatifçilik düşüncesinin Cumhuriyet’in ilk yıllarında yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Bu dönemde, nüfusun azalmasından kaynaklı olarak özellikle taşra kentlerinde iktisadi ve kültürel canlanmanın dinamikleri zayıflamıştır. Bunun yanında 1929 ekonomik krizi bürokratik reformculuğun önünün açılmasını gerektirmiştir.¹⁰ Bu eğilimin bir sonucu olarak, temelinde halkçılık ilkesinin bulunduğu ve korporatif ideolojinin hâkim olduğu bir ekonomi politikası takip edilmeye başlanmıştır.

Türkiye’de kooperatifçilik düşüncesi, inşaat sektörü içinde kendine yer bulabilmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde konut kooperatifçiliğinin ilk adımları Ankara için atılmıştır ve

⁶ Fındıkoğlu, 1967, s. 5.

⁷ Newman, 1981, s. 46.

⁸ Fındıkoğlu, 1967, s. 8.

⁹ Toprak, 1980, s. 41.

¹⁰ Keyder, 2010, s. 103-126.

Ankara'nın konut sorununu çözmek için kooperatifçilikten yararlanılmaya çalışılmıştır.¹¹ Cumhuriyet dönemindeki ilk konut kooperatifi 1934 yılında Ankara'da kurulan "Bahçelievler Yapı Kooperatifi"dir. İlk, orta ve yüksek dereceli memurlar tarafından kurulan bu kooperatif daha sona kurulan konut kooperatiflerin çalışma ilkelerini geniş ölçüde etkilemiştir.¹²

1946 yılında ülkede çok partili hayata geçildiği dönemde, siyasi iktidarın uyguladığı ekonomi politikaları ile yapı üretimine hız verilmiştir. Bu dönemle birlikte, hükümet Sosyal Sigortalar Kurumu aracılığıyla işçilerce kurulacak kooperatiflere kredi vermeye başlamıştır ve konut kooperatifleri nicel olarak artmıştır.¹³ Buna ek olarak, 1958 yılında 6785 sayılı İmar Kanunu kapsamında İmar İskân Bakanlığı'nın kurulması, 1965 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu'nda düzenlemeler yapılması ve 1969 yılında 1163 sayılı ile çıkarılan Kooperatifler Kanunu gibi gelişmeler de konut kooperatiflerinin sayısının artışıdaki önemli etkenlerdendir.

Kayseri'de Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Tarafından Üretilen Konut Kooperatifleri

Türkiye'de konut ve yerleşmeye ilişkin yasal düzenlemeler ve izlenen politikalar, Kayseri kentinde de konut alanlarının oluşmasında benzer süreçleri ortaya koymuştur. Kayseri 20. yüzyılın ilk yarısında, Tayyare Fabrikası (1926), Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası (1935), Kayseri Şeker Fabrikası (1955), Kayseri Un Fabrikası, Orta Anadolu Pamuklu Mensucat Fabrikası (1956), Kayseri Yem Sanayi (1968), Meysu Fabrikası (1970), Saray Halı Fabrikası (1972), gibi önemli sanayi yatırımlarıyla ülkenin önde gelen sanayi kentlerinden biri haline gelmeye başlamıştır.¹⁴ Bu sanayileşme hızının da etkisiyle 1950 yılı sonrasında artan nüfusa bağlı olarak (Tablo 1)¹⁵ kentte konut eksikliği sorunu gündeme gelmiştir. Türkiye'de işçi sınıfının konut ihtiyacına yönelik SSK'nın uyguladığı konut üretim politikası, Kayseri'de de birçok konut kooperatifi üretilmesini sağlamış ve kentin mekânsal gelişim sürecini etkilemiştir.

Tablo 1. 1950-1980 Kayseri İli Nüfus Gelişimi¹³

Kayseri	Merkez	Toplam
1950	65.488	155.699
1960	102.596	193.560
1970	160.985	286.824
1980	207.037	380.352

¹¹ Bilgin ve Tanıyıcı, 2008, s. 141; Çıkın ve Karacan, 1994, s. 361.

¹² Hazar, 1997, s. 37.

¹³ Bilgin ve Tanıyıcı, 2008, s. 146; Çorbacı, 1987, s. 88.

¹⁴ Erkiletlioğlu, 2015.

¹⁵ İl Yıllığı Hazırlama Komitesi, 1973.

Kayseri'nin mimarlık ortamında üretimi sağlanan bu konut kooperatifleri, kentin yeni görünümünde etkili olmaya başlamıştır. Sümer Mahallesi, Hürriyet Mahallesi (Şekil 1a), Şeker ve Aydınlikevler (Şekil 2a) Mahalleleri bu üretim politikası çerçevesinde oluşan mahallelerden bazılarıdır. Hürriyet Mahallesi'ndeki Serpil Yapı Kooperatifi (1969)¹⁶ (Şekil 1b), Aydınlikevler Mahallesi'ndeki İşçi Kooperatifleri (1960) (Şekil 2b)¹⁷ ve Hunat Mahallesi'ndeki Zaman Evler Kooperatifi (1971) (Şekil 3b) örnek kooperatiflerdendir. Örnek olarak görselleri sunulan bu konut kooperatiflerinin genel olarak modern bir mimari dil ile tasarlanmaları, kentin modern görünümünün oluşum sürecini anlamak ve değerlendirmek bakımından önemlidir.

Şekil 1a. Hürriyet Mahallesi, Kayseri (Url 1).

Şekil 1b. Hürriyet Mahallesi, Serpil Yapı Kooperatifi (1969)

Şekil 1c. Serpil Yapı Kooperatifi, Görünüş

¹⁶ Detaylı bilgilerine (tasarımcısı, üretildiği yıl ve ruhsat numarası) Ek Tablo'dan ulaşılabilir.

¹⁷ Özdin, 2009, s. 72.

Şekil 2a. Aydınlikevler Mahallesi, Kayseri (Url 2).

Şekil 2b. Aydınlikevler Mahallesi, İşçi Kooperatifi Yapıları (1960)

Şekil 2c. İşçi Kooperatifi, Görünüş

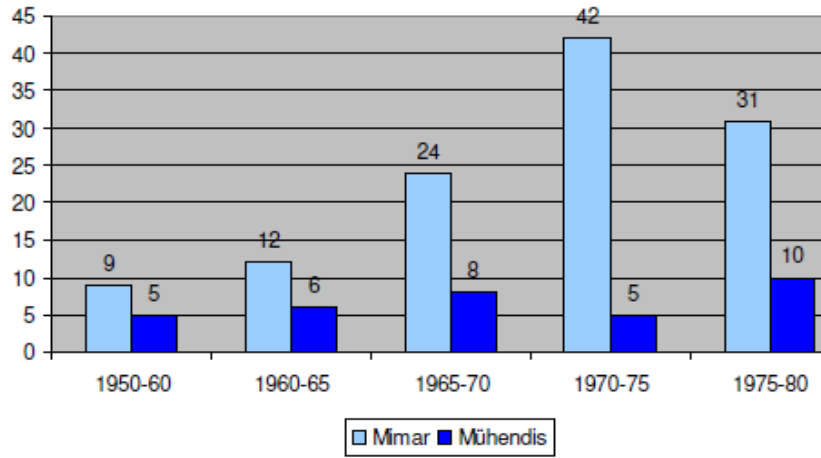
Şekil 3a. Hunat Mahallesi, Kayseri (Url 3).

Şekil 3b. Hunat Mahallesi, Zaman Evler Kooperatifi (1971) (Url 4).

Şekil 3c. Zaman Evler Kooperatifi, Görünüş

1950’li yıllarda sanayileşmenin hızla arttığı Kayseri kentinde konut gereksinimini karşılamak için çok sayıda konut kooperatifi üretilmiştir. Bu anlamda Sosyal Sigortalar Kurumu kooperatif üretiminde aktif rol üstlenmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu, işçilere konut yapımını kolaylaştırmak için konut kredisi sağlamıştır ve dar gelirli insanların konut sahibi olması amaçlanmıştır. İşçiler aldıkları kredi ile konut kooperatiflerini uygulamaya geçirebilmişlerdir. Dönemin meslek insanlarından mimar Nurettin Özgen ve mimar Erol Uncuoğlu ile bu konu üzerine sözlü görüşmeler gerçekleştirilmiştir¹⁸. Yapılan sözlü görüşmeler, bu bilgileri doğrular niteliktedir.

Üretilme yöntemleri ile geleneksel konut üretim sisteminden ayrılan kooperatif yapıları, Kayseri sivil mimarisinin oluşumunda önemli bir yer tutmaktadır. 1950–1980 yılları arasında konut alanındaki üretim talebi ağırlıklı olarak kooperatif yapıları üzerinden okunmaktadır ve yeni bir konut kültürü sunan kooperatif yapıları, bu yönleri ile diğer konut yapılarından ayrılmaktadır. Arşivlerden edinilen verilere göre kooperatiflerin tasarımında genellikle Kayseri’deki mimarlar görev almışlardır. Bunun dışında inşaat mühendisleri de kooperatif yapısı tasarlamışlardır (Şekil 4).

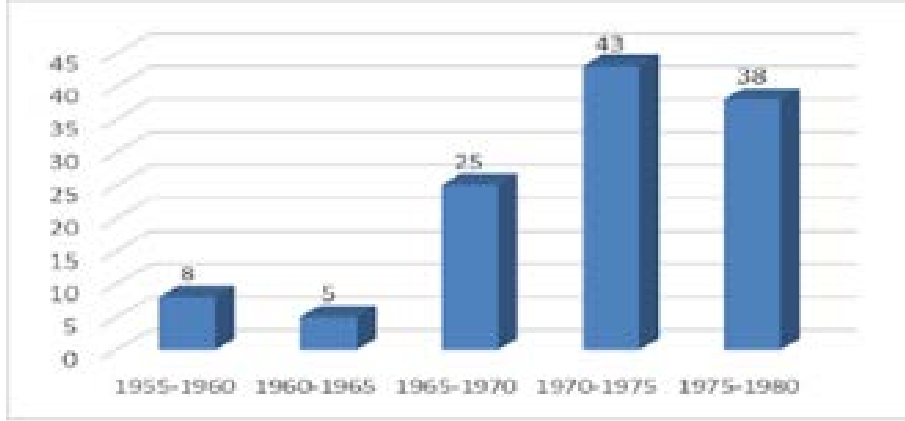

Şekil 4. Konut Kooperatifi Üreten Mimar ve Mühendislerin Sayısı

Dönemin mimarlarından İzzet Başkal’ın ifadesine göre, Kayseri’de hazırlanan projeler Ankara’ya gönderilip kontrol edilerek onaylanmıştır ve daha sonra Sosyal Sigortalar Kurumu’nda ihaleye çıkmıştır. Bunun sonucunda ihaleyi alan meslek insanı kooperatifin yapımını üstlenmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu krediyi sağlayan kurum olduğu için projenin kontrolünü, keşiflerini yapmış ve projenin hangi aşamada olduğunu tespit etmek gibi

¹⁸ 2011 yılında Kayseri’de dönemin meslek insanlarıyla tarafımdan yapılan sözlü görüşmelerin tam metni “Kayseri’de 1950-1980 Yılları Arasında Modern Yapı Üretme Geleneğinin Kuruluşu” adlı yüksek lisans tezinde (Onur, B. 2011, s.145-158) yer almaktadır.

görevleri üstlenmiştir¹⁹. Kayseri Kocasinan ve Melikgazi Belediyeleri arşivlerinde, Sosyal Sigortalar Kurumu (S.S.) başlıklı kooperatif projeleri incelendiğinde beş yıllık süreçler içinde üretilen kooperatif sayısı Şekil 5’deki gibidir.

Şekil 5. 1950–1980 Arasında Üretilen Kooperatif Sayısı (Kaynak: Kayseri Kocasinan Ve Melikgazi Belediyesi Arşivleri)

Kayseri Kocasinan ve Kayseri Melikgazi Belediyeleri arşivlerinden elde edilen bulgular kapsamında Kayseri’de, 1955- 1960 yılları arasında 8, 1960–1965 yılları arasında 5, 1965–1970 yılları arasında 25, 1970–1975 yılları arasında 43, 1975–1980 yılları arasında toplam 38 kooperatif yapısının uygulamaya geçirildiği tespit edilmiştir. Buna göre sayıca en fazla konut kooperatifinin 1970-1975 yılları arasında üretildiği görülmektedir. Bunun en etkili nedenleri; bu süreçte hızlı nüfus artışının yanında, Kayseri kentindeki sanayileşme, inşaat sektörü hızının ve işçi sayısının artması ve dolayısıyla konuta yönelik ihtiyacın artmasıdır.

Kayseri’de 1950–1980 yılları arasında yapılan kooperatiflerin detaylı bilgileri Kayseri Kocasinan Belediyesi ve Kayseri Melikgazi Belediyesi arşivlerinde bulunmaktadır. Arşivlerin fenni mesuliyet defterlerinden elde edilen veriler ışığında bu çalışmaya ek olarak verilen tabloda, kooperatiflerin yıllara göre isimleri, hangi meslek grubu ve kim tarafından tasarlandığı, yapım yılı ve ruhsat numaraları belirtilmiştir²⁰

Bu ek tablodan da elde edilen verilere göre, ağırlıklı olarak mimarlar tarafından tasarlanan konut kooperatiflerinin üretiminin en yoğun olduğu süreç, 1970-1980 yılları arasındadır. Bununla birlikte, 1965 yılında kat mülkiyeti yasası çıkarılarak tek parselde çok birimli konut üretiminin olanaklı hale gelmesi ve Sosyal Sigortalar Kurumu’nda düzenlemeler yapılması,

¹⁹ a.g.e., s.166.

²⁰ a.g.e., s. 95-104.

1969 yılında 1163 sayı ile çıkarılan kooperatifler kanunu gibi gelişmelerle yeni bir konut üretim pratiğinin kentte etkisini gösterdiği görülmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada; bir Orta Anadolu kenti olan Kayseri’de 1950’li yıllardan itibaren başlayan sanayileşme ve nüfus artış hızına bağlı olarak ortaya çıkan konut ihtiyacı nedeniyle, Kayseri’de Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından üretilen konut kooperatifleri ve bu kooperatif yapılarının nicel gelişimi belgelenmiştir. Bu araştırma ile Türkiye’de bir dönem yaşanan konut ihtiyacı sorununa yönelik üretilmiş olan konut kooperatiflerine dair mevcut bilgiler Kayseri kenti örneği üzerinden sunulmuştur.

Kayseri’de 1950-1980 yılları arasında üretilen konut kooperatiflerinin nicel gelişimini belgelemek üzere, Kayseri Kocasinan ve Kayseri Melikgazi arşivleri taranmıştır ve bu arşivlerden elde edilen bulgular ışığında, Kayseri’de konut kooperatifi üretiminin en fazla olduğu dönemin toplamda 81 konut kooperatifi üretimi ile 1970-1980 yılları arasında olduğu görülmüştür. Bu dönem aralığı, kentin en yoğun olarak sanayileştiği dolayısıyla işçi sayısının da buna bağlı olarak arttığı bir süreci temsil etmektedir. Bunun yanında, 6785 sayılı İmar Kanunu kapsamında İmar İskân Bakanlığı’nın kurulması (1958), işçi kooperatiflerine kredi sağlamak amacıyla 1965 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu’nda düzenlemeler yapılması ve 1969 yılında 1163 sayı ile çıkarılan Kooperatifler Kanunu gibi gelişmelerin de Kayseri’de kooperatif sayısını artırdığı düşünülmektedir.

Araştırmanın bir başka sonucu olarak; Kayseri kentinde konut kooperatifi yapılarının tasarlanması ve üretilmesi aşamasında mimarlar kadar inşaat mühendislerinin de görev aldığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni, 1950-1980 yılları arasında mimarlar ve inşaat mühendisleri arasında henüz mesleklerde bir ihtisas ayrımına gidilmemiş olmasındandır. Bunun yanında belirtilen tarihsel dönemdeki farklı meslek gruplarına mensup bu meslek insanların konut kooperatiflerinin tasarımında benzer mimari dili kullandıkları görülmüştür. Böylelikle Kayseri kentinde üretilen konut kooperatifleri, kentteki geleneksel konut üretim pratiklerini etkilemiştir ve mevcut konut stokuna katılarak kentin yeni, modern görünümünde etkili olmuştur.

Bu çalışmanın gerçekleştirdiği belgelemelerle, bir Orta Anadolu kenti olan Kayseri’de üretilmiş kooperatif yapılarının ve üretimdeki nicel gelişimin belirlenmesinin yanında; Türkiye’de bir dönemin deneyimlediği konut üretim yöntemi ve politikalarının tanıtılacağı umulmaktadır. Bir başka deyişle, Türkiye’nin geçmiş mimarlık pratiğinde konut kooperatifi üretimini üstlenerek konut eksikliği sorununa çözüm geliştiren Sosyal Sigortalar Kurumu’nun konut üretim politikalarının tarihi arka planı Kayseri kenti örneği üzerinden okunmaktadır. Böylece, Sosyal Sigortalar Kurumu’nun günümüzde artık rol almadığı konut üretim politikaları hatırlatılmakta ve tarihi perspektiften konuya dair bir bakış sunulmaktadır.

Kaynakça / References

- Bilgin, N. & Tanıyıcı Ş. (2008). “Türkiye’de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi”. *KMU İİBF Dergisi*. Sayı: 15, s.136-159.
- Çıkin, A. & Karacan, A. R. (1994). *Genel Kooperatifçilik*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Çorbacı, A. (1987). “Türkiye’de Konut Kooperatifçiliği ve Halkla İlişkileri “Kent-Koop” Örnek Olayı”. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Doğusan-Alexander, N. G. (2013). “Bir Modernleşme Pratiği Olarak Kooperatifçilik ve Bahçeli Konut Yerleşimleri”. Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erkiletlioğlu, H. (2015). *Geniş Kayseri Tarihi*. Kayseri: Bel-sin Eğitim, Hizmet, Güzelleştirme ve Yardım Vakfı Kültür Yayını –2.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1967). *Kooperasyon Sosyolojisi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi.
- Hazar, N. (1997). *Kooperatifçilik Tarihi*. Ankara: Tarım Kredi Kooperatifleri.
- İl Yıllığı Hazırlama Komitesi (1973) Cumhuriyetin 50. Yılında Kayseri 1973 İl Yıllığı, Ankara, Yardımlaşma Birliği Yayınları.
- Keleş, R. (1979). “Devlet ve Konut Kooperatifçiliği”, III. Yapı Üretim Kongresi, 22-23 Aralık 1979, İzmir: TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi, s. 31-40.
- Keyder, Ç. (2010). *Türkiye’de Devler ve Sınıflar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Newman, O. (1981). *The Challenge of Corporatism*. London: The Macmillian Press.,
- Onur, B. (2011). “Kayseri’de 1950-1980 Yılları Arasında Modern Yapı Üretme Geleneğinin Kuruluşu”. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.
- Özdin, H. (2009). “Kayseri’de Modern Konut Örneği Olarak Sıra Düzen Evler”, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.
- Toprak, Z. (1980). “Türkiye’de Korporatizmin Doğuşu”. *Toplum ve Bilim*. Sayı 12, s. 41-49.

İnternet Kaynakları / Web Sources

- Url1.**<https://www.google.com.tr/maps/place/Hürriyet,+38050+Melikgazi%2FKayseri> [Erişim tarihi: 22 Kasım 2016].
- Url2.**<https://www.google.com.tr/maps/place/Aydınlıkevler,+38050+Melikgazi%2FKayseri> [Erişim tarihi: 23 Kasım 2016].
- Url3.**<https://www.google.com.tr/maps/place/Hunat,+38030+Melikgazi%2FKayseri/@38.7215279> [Erişim tarihi: 23 Kasım 2016].

Url4.<https://www.google.com.tr/maps/place/Hunat,+38030+Melikgazi%2FKayseri/@38.7215279,35.47676,14z/data=!4m5!3m4!1s0x152b1211e4ec4f1b:0xdd3698149c1551da!8m2!3d38.7216852!4d35.4939391> [Erişim tarihi: 24 Kasım 2016].

Ek Okumalar

Sönmez, F. (2012). “Kayseri barınma kültüründe değişim: 1930-1970”, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.

Asiliskender, B. & Özsoy, A. (2010). “Cumhuriyet sonrası Kayseri’de modernleşme: mekânsal ve toplumsal değişim” **İTÜ Dergisi/a**, Sayı: 1, s. 31-42.

Ek Tablo. Kayseri’de 1950-1980’de Üretilen Konut Kooperatifleri, Tasarımcıları, Yılı ve Ruhsat No.
(Kaynak: Kayseri Kocasinan Belediyesi ve Kayseri Melikgazi Belediyesi arşivleri, 2011).

<u>KONUT KOOPERATİFİ</u>	<u>TASARIMCISI</u>	<u>YIL/ RUHSAT NO</u>
Çorakçılar Mah. T.Y.Y. Fb. Mensup Yardımlaşma Kooperatifi	Y. Mimar Selçuk KARAKİMSELİ	1955– 2/1
Sümer Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Arif ÜLKER	1955- 4/10
Sümer İşçi Yapı Koop. 1	Mimar Şadan AKAYDIN	1957– 2/3
İstanbul Cad. Yıldırımöveler Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Fuat ATTAROĞLU	1957– 10/27
Yeni Mah. Sümer Yapı Koop.	Y. Mim. Selçuk KARAKİMSELİ	1958– 16/19
Tontar Mh. Fb. Yardımlaşma Kooperatifi	Y. Mimar Selçuk KARAKİMSELİ	1959– 13/44
Aydınlıkevler Orta Anadolu Yapı Kooperatifi	Mimar Mehmet Köseöglu	1959– 8/34
Aydınlıkevler Birlik Mensuat Kooperatifi	İnş. Müh. Fuat ATTAROĞLU	1959– 3/8
Aydınlıkevler Karayolları İşçileri Yapı Kooperatifi	Mimar Mehmet Köseöglu	1960– 1/42
Erciyes Yapı Kooperatifi	İnş. Y. Müh. Ercüment SAYMAN	1960– 1/5
Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası İşçi Yapı Koop. İkiz evler Projesi	Mimar Abdülbaki ALTINOK	1960– 5/40

<u>KONUT KOOPERATİFİ</u>	<u>TASARIMCISI</u>	<u>YIL/ RUHSAT NO</u>
Şeker Fab. Lojman	İnş. Müh. Fuat ATTAROĞLU	1960– 1/13
Kayseri Mahdud Mesuliyetli Nafia İşçileri Yapı Koop.	İnş. Müh. Niyazi BAHÇECİOĞLU	1963– 11/40
S.S. Uğur Yapı Kooperatifi	Mimar İlhan CEYHAN	1965– 4/49
S.S. Bebek Yapı Kooperatifi	Mimar İlhan CEYHAN	1965- 18/26
Karayolları Lojmanı (Tip Lojman Projesi)	Mimar C. TERZİOĞLU	1966– 15/28
İstanbul Caddesi’nde Lojman	Y. Mimar Özer ÖZAVŞAR	1966– 13/8
M. M. Sümer Yapı Koop. A Tipi Evleri	İnş.Müh. Mehmet KAMAŞAK	1967– 13/50
İstanbul Cd. Uğur Yapı Kooperatifi	Mimar İlhan CEYHAN	1967– 13/47
Karayolları Asfalt İşçileri Yapı Koop. Projesi	Mimar Nurettin ÖZGEN	1967– 6/22
Örnekevler, Uğur Yapı Kooperatifi	Mimar İlhan CEYHAN	1967– 13/46

<u>KONUT KOOPERATİFİ</u>	<u>TASARIMCISI</u>	<u>YIL/ RUHSAT NO</u>
Belediye İşçileri İmar Yapı Koop.	İnş. Müh. Osman ERDİK	1968– 12/3
Hürriyet Mah. Serpil Yapı Koop.	Mimar Nurettin ÖZGEN	1969– 5/16
Sümer Yeni Yapı Kooperatifi	Mimar Arif DOĞAN	1969– 8/21
S.S. Eser Yapı Kooperatifi	Mimar Akgün AYATA	1969– 4/32
Sümer Memurları 4.Tertip Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Osman ERDİK	1969– 5/28
S.S. Ömür Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Osman ERDİK	1969– 4/15
S.S. Güneş Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Osman ERDİK	1969– 1/12
S.S. Esen Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Osman ERDİK	1969– 3/30
Çelikevler Yapı Kooperatifi	Mimar Turgut ÖZTÜRK	1969– 2/10
M.M. Anatamir Mensupları Başarı Yapı Kooperatifi	Mimar Sadık NAKİPOĞLU	1969– 3/20
Askeri Dikimevi Mensupları Yapı Kooperatifi	Mimar Hasan ÇELEBİ	1969– 2/18
S.S.K Servet Yapı Kooperatifi	Mimar Arif DOĞAN	1969– 8/14

<u>KONUT KOOPERATİFİ</u>	<u>TASARIMCISI</u>	<u>YIL/ RUHSAT NO</u>
Sosyal Evler Yapı Koop.	İnş. Y. Müh. Erdoğan BAHÇECİ	1969– 2/21
Anayolları İşçileri 3. Tertip Yapı Kooperatifi Projesi	Mimar Nurettin ÖZGEN	1969– 9/24
Mahdut Mesuliyetli Çalışkanlar Yapı Kooperatifi	Mimar Arif DOĞAN	1969– 5/25
S.S.K. Güvenbirlik Yapı Kooperatifi	Mimar Nurettin ÖZGEN	1969– 5/13
DSİ Ümit Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Osman ERDİK	1969– 1/37
İstikbal Yapı Kooperatifi	Mimar Arif DOĞAN	1970– 7/12
Akın Evler Yapı Kooperatifi	Mimar Arif DOĞAN	1970– 11/45
S.S. Kurtuluş Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Asım ÇINAR	1970– 15/43
Kayseri Tüccarlar Yapı Kooperatifi	Mimar Zihni KUŞALAN	1970– 6/15
Akay Yapı Kooperatifi	Mimar Zihni KUŞALAN	1970– 6/39
Kader Yapı Kooperatifi	Mimar Nurettin ÖZGEN	1971– 8/22

KONUT KOOPERATİFİ	TASARIMCISI	YIL/ RUHSAT NO
Moda Evler Karayolları Yapı Kooperatifi	Mimar Arif DOĞAN	1971- 2/34
İdeal İşçi Yapı Kooperatifi	Mimar Arif DOĞAN	1971- 10/24
Günel Yapı Kooperatifi	Mimar Arif DOĞAN	1971- 10/47
Zaman Evleri Yapı Koop.	Mimar Mehmet KÖSEOĞLU	1971- 2/36
Temiz İş Yapı Kooperatifi	Mimar Sadık NAKİBOĞLU	1971- 2/11
Havacılar Yapı Koop.	İnş. Müh. Aşkın KIRAÇLAR	1971- 14/13
Volkan Yapı Kooperatifi	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1971- 4/28
Temel Yapı Kooperatifi	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1971- 8/32
Yeni Model Evler Yapı Kooperatifi	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1971- 8/30
Sinan Yapı Kooperatifi	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1971- 10/9
Dilek Yapı Kooperatifi	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1971- 13/23
Köy Yolları İşçileri Yapı Kooperatifi	Mimar Teoman ÇITAK	1971- 9/11
İşkeveler Yapı Kooperatifi	Mimar Teoman ÇITAK	1971- 15/39

KONUT KOOPERATİFİ	TASARIMCISI	YIL/ RUHSAT NO
Emin Ev Yapı Kooperatifi	Mimar Nurettin ÖZGEN	1972- 4/19
Yuva Yapı Kooperatifi	Mimar Nurettin ÖZGEN	1972- 5/9
Aydınlık Yapı Kooperatifi	İnş. Müh. Aşkın KIRAÇLAR	1972- 16/49
Güçlü Yapı Kooperatifi	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1972- 4/30
Murat Evler Yapı Koop.	Mimar Zihni KUŞALAN	1972- 1/5
Doğan Güneş Yapı Koop.	Mimar Zihni KUŞALAN	1972- 4/6
Arzum Yapı Kooperatifi	Mimar Zihni KUŞALAN	1972- 13/37
Has Yapı Kooperatifi	Mimar Teoman ÇITAK	1972- 1/86
Sakinevler Yapı Koop.	Mimar Teoman ÇITAK	1972- 1/45
Gümüş Yapı Koop.	Mimar Teoman ÇITAK	1972- 10/45
Sümer Bez Fab. Memurları Yapı Koop.	Mimar Seyit Mehmet POLAT	1972- 5/19
Sümer Etiyapı Koop.	Mimar Sadık NAKİBOĞLU	1972- 13/22
Kurtuluş Yapı Koop.	Mimar Tufan KARAGÖZ	1972- 15/43

KONUT KOOPERATİFİ	TASARIMCISI	YIL/ RUHSAT NO
Merkezi Evler Yapı Koop.	Mimar Arif DOĞAN	1973– 8/48
Akyüz Yapı Koop.	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1973– 10/2
Fuar 72 Yapı Koop.	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1973– 10/33
Gülay Yapı Koop.	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1973– 10/35
Olgun Yapı Koop.	Mimar Zihni KUŞALAN	1973– 4/17
Çınar Yapı Koop.	Mimar Zihni KUŞALAN	1973– 12/30
Esnaf ve Sanatkârlar Koop	Mimar Mehmet KÖSEOĞLU	1973– 12/11
Şafak İşçi Yapı Koop.	Mimar Yusuf BAYRAM	1973– 2/30
Turan İşçi Yapı Koop.	Mimar Akgün AYATA	1973– 12/35
Gerçek İşçi Yapı Koop.	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1974– 1/13
Temizsoy Yapı Koop.	Mimar Yusuf BAYRAM	1974– 1/4
Saraçoğlu Yapı Koop.	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1975– 4/42
Doğuş Evler Yapı Koop.	Mimar Sadık GÜÇLÜ	1975– 6/9

KONUT KOOPERATİFİ	TASARIMCISI	YIL / RUHSAT NO
Gül Evler Yapı Koop.	Mimar Zihni KUŞALAN	1975– 5/3
Servet Yapı Koop.	Mimar Tufan KARAGÖZ	1975– 11/43
Hasret Yapı Koop.	İnş . Müh. Muhsin BAŞAK	1975– 5/34
Toprak İskân Memurları Yapı Koop.	Mimar Zihni KUŞALAN	1976– 5/6
Kristal İşçi Yapı Koop.	Mimar Zihni KUŞALAN	1976– 5/39
Yeni Karaağaç Yapı Koop	Mimar Yusuf BAYRAM	1976– 10/3
Yay Sigortaları Yapı Koop.	Mimar Yusuf BAYRAM	1977– 5/27
Nurşan Konut Yapı Koop.	Mimar Yusuf BAYRAM	1977– 11/17
Şahin Sigortalılar Koop.	Mimar Yusuf BAYRAM	1977– 11/34
Osmanlı İşçi Yapı Koop.	Mimar Tufan KARAGÖZ	1977– 8/11
Erkekli İşçi Yapı Koop.	Mimar Erol UNCULOĞLU	1977– 12/5
Kar İşçi Yapı Koop.	Mimar Nurettin BOZDOĞAN	1977– 12/14

KONUT KOOPERATİFİ	TASARIMCISI	YIL / RUHSAT NO
Adalet Konut Yapı Koop.	Mimar Nurettin BOZDOĞAN	1978– 4/26
Yeşiloğlu İşçi Yapı Koop.	Mimar Tufan KARAGÖZ	1978– 6/9
Yeni Adalet Yapı Koop.	Mimar Tufan KARAGÖZ	1978– 7/36
Bizim Karaağaç Yapı Koop.	Mimar Yusuf BAYRAM	1978– 3/13
Kunduracılar Dükkan Yapı Koop.	Mimar Veysel DENKTAŞ	1978– 3/1
Ayhan Yapı Koop.	Mimar Ali YALÇIN	1979– 10/34
Kitil Yapı Kooperatifi	Mimar Ali YALÇIN	1979– 14/12
Şenyuva Yapı Koop.	İnş. Müh. Kenan DİNÇER	1979– 20/3
Ata T.K.Y. Yapı Koop.	İnş. Müh. Ömer GENGEÇ	1979– 15/28
Erciyes Yapı Koop.	İnş. Müh. Şadan DOĞAN	1979– 6/29
Ünal İşçi Yapı Koop.	İnş. Müh. Şadan DOĞAN	1979– 1/25
Gökevler Yapı Koop.	Mimar Zihni KUŞALAN	1979– 8/34
Soylu Konut Yapı Koop.	İnş. Müh. Yılmaz EFENDİOĞLU	1979– 18/7

KONUT KOOPERATİFİ	TASARIMCISI	YIL / RUHSAT NO
Kayseri Barosu Avukatları Yapı Koop.	Mimar Nurettin ÖZGEN	1980– 3/16
Sarıkaya İşçi Yapı Koop.	Mimar Yusuf BAYRAM	1980– 7/43
Bağkur S. Bahçelievler Yapı Koop.	İnş. Müh. Naci AKI	1980– 10/27
Orta Anadolu 4. Tertip İşçi Yapı Koop.	Mimar Erol UNCUOĞLU	1980– 3/21
Ağaç İşleri Yapı Koop.	İnş. Müh. Mehmet HASBÜLBÜL	1980– 4/30
Marmara İşçi Yapı Koop.	Mimar Mehmet ÖZATEŞ	1980– 4/13
Temiz İş Yeni Yapı Koop.	İnş. Müh. Şakir OĞUZTİMUR	1980– 1/16
Hamurcu İşçi Yapı Koop.	Mimar Hüseyin KARAKAYA	1980– 3/40
Kayseri Bel. Mem. Yapı Koop.	Mimar Hüseyin KARAKAYA	1980– 2/43
Kulak Yapı Koop.	Mimar Nuh Ali TOPRAK	1980– 5/31
Yıldız Manifatura Yapı Koop.	İnş. Müh. Hayrettin ÖZDEN	1980– 3/10